

De Kerk van Edens (De Tsjerke fan Iens)

Geschiedenis

Edens is een klein dorp wat te midden van groene weilanden ligt, tussen de steden vierhoek Bolsward , Franeker , Sneek en Leeuwarden. Voorheen lagen in dit deel van Friesland een groot aantal terpen. Sommige van deze nederzettingen groeiden uit tot terpdorpjes, zo ook Edens. Uit welke tijd de terp stamt is niet bekend. Wel weten we dat Edens in één van die gebieden van Friesland ligt waar uit terpvondsten is gebleken dat het omstreeks het begin van de jaartelling al was bewoond. Nog steeds geniet het dorp bekendheid door het liedje “alleen naar Edens “ , wat in de eerste helft van de 20e eeuw werd geschreven door het “*Selskip Tetman de Vries*” (te vinden op de CD: *De tiid hâldt gjin skoft ; Fyftjin jier Tetman en jarich*). De handwijzer met hierop de titel van het lied, staat er nog steeds.

*Alleen naar Edens,
stiet dêr op it boerd,
Alleen naar Edens,
want dêr is't goed.
Yn Iens is't op't heden
noch as yn't Hôf fan Eden
woll'jo wat rêst fan't jachtsjen ha
Alleen naar Edens, naar Edens ta.*

Ook de Friese volksdichter Piet Idzinga (1911 - 1979) die enige tijd in Edens woonde, heeft een prachtig gedicht over Edens geschreven. Daarin dicht hij over de schilderachtige ligging van het dorp en de rust die er heerst; zo heeft men er geen last van het verkeer. De dichter gaf voortreffelijk weer wat velen zeggen te voelen als zij het dorp hebben bezocht; sommigen spreken zelfs lyrisch over de “de hof van Eden”.

Het dorp was vooral in natte tijden slecht bereikbaar over de onverharde wegen. In 1870 komt hierin verbetering door de aanleg van een grintweg en veel later, na 1945, wordt de weg verhard en in 1973 wordt de weg niet alleen verbreed maar ook doorgetrokken in oostelijke richting. De handwijzer “*Alleen naar Edens*” was hiermee overbodig geworden. Dat men het bord heeft laten staan, zegt wat over het dorp en zijn inwoners want Edens ‘heeft wat’. Gemeenschapszin is er niet verworpen tot een begrip uit vervlogen tijden. Met gezamenlijke inspanning , het dorp telt ruim 40 inwoners, heeft men in 1988 een goed florerend dorps huis opgericht. En bij de restauratie van toren en kerk van 1988 -1990 moest deze kleine gemeenschap ongeveer honderdtwintig-duizend gulden van de totale kosten van een half miljoen gulden zelf opbrengen en met wat hulp van buitenaf is dat gelukt; een geweldige prestatie dankzij de inzet van allen.

Exterieur

Kerk en toren zijn in de dertiende eeuw gebouwd. De noordelijke muur en de toren, gebouwd van gemêleerde gele kloostermoppen, bleven tot op heden bestaan. Het koor en de zuidelijke muur zijn

in 1874 bij een vergroting vernieuwd en ook de toren onderging in 1852 enige vernieuwing. In de jaren 1988 - 1990 heeft een grote restauratie plaats gevonden. De eerste fase van de restauratie was het herstel van de toren. De toren heeft aan beide zijden kleine aanbouwen voor nevenfuncties. In de westmuur staat de ingang met een rondboogvenster erboven. De vernieuwde geveltoppen bij het zadeldak hebben afdeklijsten en pinakelbekroning van kunststeen. Sinds 1989 hangen er weer twee luidklokken in de toren die zorgen voor een vol geluid. In de tweede wereldoorlog werden beide klokken meegenomen. De grote klok kwam weer terug; deze is gegoten in 1612 door Hendrik Wegewaert en er is later een nieuwe bij geplaatst; deze is gegoten door Petit & Fritsen in 1989 en geschonken door de *Grovestins Stichting*. Bij de noordmuur van de kerk bevindt zich nog een romaans rondboogvenster met een luikje en er bevinden zich nog dichtgemetselde sporen van een mogelijke ingang en venster. Op de hoek van het dak staat een fraaie veel puntige ster, over de herkomst en symboliek van deze ster is niets bekend, maar in de achttiende eeuw is al sprake van deze "star".

Interieur

Inwendig heeft de kerk een houten tongewelf met trek balken. In het middenpad liggen gebeeldhouwde grafstenen, waarvan één voor *Bocke van Burmania*, overleden in 1553. Aan de wand hangt het wapen restant van een rouwbord van dezelfde familie. In het koor staat de preekstoel uit het midden van de zeventiende eeuw met gegroefde hoekzuilen en gekorniste panelen. Het eiken doophek met dichte panelen en de kerkbanken zijn uit 1763. De uit het midden van de veertiende eeuw daterende altaarsteen van roze Bremer zandsteen is toepasselijk in gebruik genomen als blad van de avondmaaltafel. Onder de vloer bij de preekstoel zit een regenwaterput (dorpssput), een herinnering aan de uitbreiding van de kerk in 1874. Tegen de noordmuur hangt een geschilderde predikantenlijst met namen van de voorgangers die de gemeente door de eeuwen heen hebben gediend. Ook hangen in de kerk houtsneden van *Pier Noordmans*; zij verbeelden de zeven scheppingsdagen en zijn geïnspireerd op de etsen van kunstenaar M.C. Escher. Bij de laatste restauratie van 1988-1990 werden onder de vloer mooie profielstenen ontdekt. Vooral de kapiteeltjes, zuilelementen en voetstukken geven een beeld van de vroegere rijkdom van de kerk op bouwkundig gebied. Deze zijn nu te bezichtigen in een vitrinekast in de voorkerk.

Orgel

Pas in 1815 is er sprake van een orgel in de kerk van Edens, mogelijk gaat het hier om een kabinetorgel. In 1860 levert *Hardorff* een nieuw orgel, dat al in 1915 vervangen wordt door een orgel van de firma *A Standaard*. Dit Standaard- orgel is in 1978 vervangen door een Heyligers-orgel met een doorsnee dispositie. Alleen de Standaard-kas is gespaard.

Literatuur:

- "Alleen naar Edens", door G.P. Heerma.
- Middeleeuwse kerken, door Peter Karstkarel
- L.K. v.d. Meer, lezing S.A.F.T.

17 maart 2018
Sytske Kooij-Jacobsma